

Kehitys, uudistus ja pudotus

Korkeakoulupoliittiset päätökset ovat vaikuttaneet korkeakoulukirjastojen toimintaa viime vuosina monella tapaa. Yliopistojen rahoituspohja muuttui uuden yliopistolain myötä, mutta taloudellisten paineiden myötä keskeisenä muutostekijänä ovat olleet myös korkeakoulujen sisäiset ja alueelliset yksikköjen yhdistämiset, joilla on pyritty vähentämään kuluja ja karsimaan päällekkäisyyttä.

Muutosten uusi aalto tekee jälleen tuloaan. Viime vuoden lopussa julkaistussa tutkimus- ja innovaationeuvoston tekemässä politiikkalinjauksessa ”Uudistava Suomi: tutkimus- ja innovaatio-politiikan suunta 2015–2020” esitetään melkoisia muutoksia korkeakoulujen toimintatapoihin.

Keskeisinä muutoksina esitetään oppialojen keskittämistä siten, että se tarkoittaisi pienistä tutkimus- ja opetusyksiköistä luopumista, tutkijoita vähennettäisiin ja lukukausimaksut otettaisiin käyttöön. Muutoksia perustellaan muun muassa innovaatiotoiminnan kehittämisen, mikä esitetyillä keinoilla vaikuttaa tarkoitettavan lähinnä tukea aloille, joille resurssit keskitetään. Muiden alojen kannalta olisi tiedossa huonompia uutisia.

Neuvostolla on myös painava mandaatti. Neuvostoa johtaa pääministeri Alexander Stubb, ja siihen kuuluu hänen lisäkseen kuusi ministeriä ja joukko eri alojen asiantuntijoita. Asiakirja ei ole sitova, mutta valmistelevien virkamiesten on käytännössä huomioitava sen esitykset. Neuvoston esityksen mukaan uudistukset olisi saatava vähintäänkin alulle vuosina 2015–2020.

Neuvoston ehdottamat toimet ovat saaneet jo professoriliiton ottamaan kantaa melko tiukkaan sävyyn. Resurssien keskittämisellä ja päällekkäisyyksien karsimisella voidaan ehkä kehittää toimintaa parempaan suuntaan, jos niitä tukevat hyvät perustelut. Toimintaympäristön resurssien merkittävä karsiminen, kuten tutkijoiden määrän vähentäminen, ei kuitenkaan vakuuta keinona nostaa tutkimuksen laatua ja tukea innovaatioita. Etenkin kokonaisuuksien tutkimusalueita hävitettäessä, toimien seurauksia pitäisi riittävästi ajoissa puntaroida.

Korkeakoulukirjastojen aiemmat kokemukset yksikköjen tiivistämisistä ja yhdistämisistä ovat olleet vaihtelevia. Parhaiden käytäntöjen arviointi näyttäisi olevan tarpeen tulevia vaiheita varten. Jos tiivistystä on edelleen tulossa, olisi aika varautua siihen, mikä olisi onnistunein tapa toimii. Sama koskee myös varautumista siihen, että joidenkin yksikköjen tulevaisuus voi olla vaakalau-

dalla, jolloin niistä luopumiselta olisi järkevää edellyttää riittävän hyviä perusteluita.

Korkeakoulukirjastoilla on keskeinen asema tieteellisten kirjastojen sektorilla. Niiden resurssit eivät palvele vain oman organisaationsa keskeisiä aloja, vaan ne palvelevat alueellisesti myös moninaista käyttäjäkuntaa aikuis- ja etäopiskelijoista pienyrityksiin ja freelancereihin. Tämä tulee korostumaan, jos yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yksiköjä vielä yhdistetään alueellisesti.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston esitykset korostavat keskittämistä, ja tutkimuksen sovellettavuutta virittämään hyödyksissä olevaa taloudellista tilaa. Näiltä osin suuruuteen ja keskittämiseen panostaminen tarjoavat kuitenkin paradoksin. Suurin osa 2000-luvulla syntyneestä taloudellisesta vireydestä Suomessa syntyi pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Suuruus ja keskittäminen eivät ole tuottaneet taloudellisesti parasta tulosta, vaan pienistä ja heterogeenisista puroista syntyneet alueelliset voimavarat ja innovaatiot.

– Päivikki Karhula